

ВАРІАНТИ ВЛАСНИХ ІМЕН У НАРОДНИХ ПІСНЯХ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

У статті проаналізовані варіанти власних імен у народних піснях Західного Полісся, подано їхню статистику та встановлено, якими способами словотвору вони утворені.

Ключові слова: Західне Полісся, власні імена, варіанти, способи словотвору.

Нестерчук О. Варианты собственных имен в народных песнях Западного Полесья.

В статье проанализированные варианты собственных имен в народных песнях Западного Полесья, подана их статистика и исследовано, какими способами словообразования они образованы.

Ключевые слова: Западное Полесье, собственные имена, варианты, способы образования.

Nesterchuk O. Proper names' variants in folk songs of Western Polissia.

The article deals with the proper names' variants in folk songs of Western Polissia. Their statistics which affirms favourite national forms is analyzed and the ways of their word-building were established.

Key words: Western Polissia, proper names, variants, ways of word-building.

Пісенна творчість Волині та Полісся привертала увагу багатьох письменників, етнографів, фольклористів. Записували фольклор – Тарас Шевченко, Микола Костомаров, Леся Українка, Климент Квітка та інші. Пісню супроводжувався кожен обряд, звичай, навіть звичайна повсякденна робота не обходилася без цього жанру фольклору, у ній відображені сімейні відносини українців, їхні звичаї, характери та непрості долі.

У багатьох творах західнополіського регіону, особливо в родинно-побутових та в піснях про кохання, ліричних героїв названо по імені. Досить часто в одній пісні герой може мати декілька розмовних варіантів свого офіційного імені.

Завдання нашого дослідження – зафіксувати імена та їхні варіанти у піснях з Волині та Полісся, подати їх статистику та проаналізувати способи творення. Для аналізу використані такі збірки: Олександр Кондратович «Весілля на Поліссі» [2], «Калиновий квіт Полісся» [3], «Як у лузі калиночка з квітками» [4]; Олекси Ошуркевича «Пісні з Волині» [5], «Пісні з Колодяжна»

[6], а також «Волинь у піснях» [1] та «Народні пісні Волині» Ю. Цехміструка [7]. Загальна кількість усіх проаналізованих пісень – 1327.

Варіанти чоловічих імен та їх кількість

У піснях ужито 65 варіантів від 31 чоловічого офіційного імені.

Андрій – *Андрійко* (2 варіанти) [5, 48; 6, 51], *Андрюсю* (3 варіанти) [1, 206; 5, 160], *Гандрійко* (3 варіанти) [7, 277], *Гандруньо* (2 варіанти) [7, 160].

Борис – *Бориско* (2 варіанти) [6, 86; 7, 47].

Василь – *Василько* (30 варіантів) [2, 16, 33, 48, 49, 50, 76; 3, 26; 4, 26; 5, 49; 6, 46, 52; 7, 5, 91, 143, 148, 167, 193, 205, 206, 224], *Василенько* (2 варіанти) [7, 152], *Василину* (1 варіант) [7, 227] («Чом ти, сину Василю, вдома не ночуєш»), *Василинко* (1 варіант), [7, 308] («Чом ти, сину Василю, вдома не ночуєш»).

Гаврило – *Гаврилко* (1 варіант) [7, 66].

Гордій (варіантів не виявлено) [2, 56].

Григорій – *Гриць* (9 варіантів) [1, 105, 177; 3, 80; 5, 222; 6, 80; 7, 67], *Грицайка* (1 варіант) [7, 67].

Данило – *Данилко* (1 варіант) [5, 223], *Данилуша* (5 варіантів) [3, 54, 55], *Данилушка* (1 варіант) [4, 35].

Іван – *Іванко* (44 варіанти) [1, 164; 2, 29, 32, 35, 37, 85, 86, 91, 92, 94, 105, 108, 109, 110; 5, 47, 54, 56, 59, 147; 6, 59; 7, 58, 144, 167, 168, 174], *Іваня* (2 варіанти) [7, 90], *Іваню* (9 варіантів) [7, 90, 91, 94, 118, 162, 167], *Іваньо* (5 варіантів) [7, 144, 145, 176, 177], *Іванцю* (1 варіант) [7, 149], *Іванонько* (1 варіант) [7, 153], *Іваночку* (1 варіант) [6, 82], *Івасю* (6 варіантів) [7, 153, 195, 197], *Івасюньо* (1 варіант) [7, 203], *Іванюша* (16 варіантів) [3, 186; 6, 102; 7, 320], *ЙІван* (6 варіантів) [1, 169; 3, 80; 5, 122; 7, 122, 124], *ЙІванку* (4 варіанта) [7, 170, 173], *ЙІванцю* (1 варіант) [7, 149], *ЇІван* (2 варіанти) [7, 91, 118], *ЇІванко* (4 варіанти) [5, 41], *ЇІваню* (1 варіант) [7, 94], *ЇІванцю* (1 варіант) [7, 189], *Ванюша* (3 варіанта) [3, 178; 6, 82].

Макар – *Макарко* (1 варіант) [7, 275].

Максим – *Максимко* (2 варіанти) [7, 66].

Микола – *Миколай* [7, 324].

Михайло – *Михалю* (3 варіанта) [7, 112, 170], *Михалко* (1 варіант) [5, 59].

Олекса – (1 варіант) [7, 150].

Опанас – *Панас* (1 варіант) [7, 119].

Олександр – *Сашко* (1 варіант) [5, 146], *Санюня* (1 варіант) [7, 160].

Павло – *Павлюньо* (3 варіанти) [7, 197], *Паволко* (1 варіант) [1, 36].

Петро – *Петрусь* (1 варіант) [1, 147], *Петрусю* (7 варіантів) [7, 165], *Петруньо* (9 варіантів) [5, 47; 7, 217, 218, 219, 220, 231, 236].

Роман – *Романоньку* (1 варіант) [5, 98], *Романочку* (3 варіанти) [3, 120; 7, 101, 180].

Омельян – *Омелько* (6 варіантів), [5, 237; 7, 170].

Сава – *Савка* (5 варіантів) [5, 150].

Семен – *Семенко* (1 варіант) [5, 49], *Семеноньку* (1 варіант) [6, 104], *Семеночку* (2 варіанти) [5, 36], *Семйон* (1 варіант) [7, 59], *Семенюша* (1 варіант) [7, 42], *Симйонюша* (1 варіант) [7, 43], *Сеня* (3 варіанти) [7, 93].

Сергій – *Сергійко* (2 варіанти) [6, 64; 7, 293], *Сергійцьо* (2 варіанти) [7, 292].

Степан – *Степанко* (5 варіантів) [1, 35; 6, 47; 7, 90], *Стефаньо* (2 варіанти) [7, 91].

Терентій – *Терешко* (1 варіант) [5, 222].

Федір – *Федю* (3 варіанти) [5, 84], *Хведусьо* (3 варіанти) [7, 292].

Хома (1 варіант) [4, 26].

Яким (2 варіанти) [7, 153], *Якимоньку* (1 варіант) [7, 154].

Яків – *Яковко* (1 варіант) [7, 275].

Ян – *Ян* (1 варіант) [5, 193].

Ярема – (4) [5, 155, 156]

Ясь – (4 варіанти) [7, 99, 246].

Варіанти жіночих імен та їх кількість:

Від 26 офіційних жіночих імен зафіксовано 66 варіантів.

Агафія – *Гапка* (2 варіанти) [5, 158].

Анастасія – *Настя* (9 варіантів) [3, 46, 48; 5, 180], *Настуня* (2 варіанти) [5, 39; 7, 197], *Настуся* (1 варіант) [5, 59], *Настусейка* (5 варіантів) [7, 53],

Настусойка (2 варіанти) [7, 53], *Насточка* (9 варіантів) [3, 44-46], *Насцюня* (1 варіант) [7, 197].

Антоніна – *Антося* (2 варіанти) [7, 91].

Василина – *Василиха* (1 варіант) [7, 336].

Віра – *Вірочка* (3 варіанти) [7, 63], *Веруся* (1 варіант) [7, 91], *Вірочи* (1 варіант) [7, 64].

Галина – *Галя* (20 варіантів) [3, 58; 7, 61, 68, 93, 199], *Галюня* (21 варіант) [5, 86; 6, 47, 49, 51, 52, 59, 66, 71; 7, 177, 217, 218, 219, 220], *Галюся* (2 варіанти) [7, 91], *Галюсина* (1 варіант) [5, 36], *Гальочка* (35 варіантів) [2, 11, 16, 17, 19, 25, 26, 33, 42, 43, 45, 46, 50, 51, 54-57, 62, 66, 67, 68, 72, 75, 76, 77].

Ганна – *Ганя* (2 варіанти) [7, 193, 197], *Ганночка* (2 варіанти) [1, 94; 2, 34], *Ганнуся* (25 варіантів) [1, 95; 5, 56, 59, 90; 6, 33, 50, 52, 60, 65, 84; 7, 58, 90, 150, 170], *Ганюся* (1 варіант) [7, 209], *Гануня* (5 варіантів) [7, 177, 189, 195], *Ганнусейка* (1 варіант) [5, 88], *Гандзя* (2 варіанти) [1, 162].

Дарина – *Дарка* (2 варіанти) [7, 312].

Єфросинія – *Пріська* (2 варіанти), [7, 289].

Катерина – *Катеринка* (9 варіантів) [1, 203, 204; 5, 123; 3, 54, 139; 4, 35], *Катеринця* (1 варіант) [3, 137], *Касеня* (3 варіанти) [7, 59].

Марина – *Маринка* (2 варіанти) [6, 52, 53], *Мариночко* (1 варіант) [6, 64], *Мариночка* (1 варіант) [3, 196], *Мариню* (4 варіанти), [7, 197], *Марисюня* (4 варіанти) [7, 143, 144, 203], *Марюні* (1 варіант) [7, 94].

Марія – *Марійка* (5 варіантів) [1, 103; 3, 26], *Маруся* (58 варіантів) [1, 140-155, 163, 169, 171, 183; 3, 26; 5, 28, 59, 110; 7, 122, 148, 167, 168, 190], *Марусенька* (4 варіанти) [6, 95], *Марусинька* (1 варіант) [7, 49], *Марусина* (5 варіантів) [1, 140, 147, 171; 6, 84; 7, 49], *Марусийка* (1 варіант) [7, 50], *Марусейка* (1 варіант) [7, 60], *Марусайка* (3 варіанти) [7, 73], *Марися* (5 варіантів) [7, 121, 248], *Маня* (1 варіант) [6, 33], *Манюся* (2 варіанти) [7, 292].

Надія – *Надьочка* (20 варіантів) [2, 9, 25, 30, 31, 35, 37, 51, 83, 84, 86, 92, 97, 101, 106, 107, 110; 4, 75, 78, 79], *Надюня* (3 варіанти) [7, 178].

Наталія – *Наталя* (7 варіантів) [7, 33, 37, 55, 149, 154], *Наталка* (1 варіант) [7, 162], *Наталочка* (2 варіанти) [5, 57; 7, 253].

Оксана – *Оксаню* (1 варіант) [7, 294], *Ксеня* (2 варіанти) [7, 151].

Олена – *Оленка* (1 варіант) [7, 97], *Гуленочка* (3 варіанти) [7, 101].

Олеся – *Лесюня* (1 варіант) [5, 80].

Парасковія – *Парася* (3 варіанти) [7, 232].

Пелагія – *Палазя* (1 варіант) [7, 112].

Софія – *Софієчко* (1 варіант) [1, 180].

Тетяна – *Танічка* (1 варіант) [6, 47].

Текля – *Текльочка* (1 варіант) [7, 66].

Уляна – *Уляночка* (7 варіантів) [5, 220; 7, 320].

Федора – *Хведирка* (1 варіант) [7, 32], *Хведорця* (1 варіант) [7, 292].

Юхимія – *Химушка* (1 варіант), [7, 74].

Ярина – *Яринка* (1 варіант) [7, 287].

Серед чоловічих імен, вживаних у народних піснях, використано найбільшу кількість варіантів до таких імен: Іван – 18 варіантів, Семен – 7, Василь – 4, Андрій – 4 варіанти. А серед жіночих імен зафіксовано найбільшу кількість варіантів таких імен: Марія – 10 варіантів, Марина – 8 варіантів, Ганна – 7 варіантів, Галина – 5 варіантів.

Отже, із 53 офіційних власних імен засвідчено 131 варіанти жіночих та чоловічих імен, найбільше від імені Іван та Марія. Це свідчить, що найулюбленішими чоловічими та жіночими іменами серед жителів Західного Полісся були саме Іван та Марія, а також Семен, Марина і Ганна.

Творення чоловічих варіантів імен

Частину виявлених варіантів утворено суфіксальним способом від повного офіційного імені:

-ай: *Грицай* < Гриць;

-еньк-о: *Василенько*;

-ин-о: *Василину*;

-к-а: *Грицайка* < Грицай, *Данилушка*, *Савка*;

-к-о: *Андрійко* || *Гандрійко*, *Бориско*, *Василько*, *Василинко* < *Василина*, *Гаврилко*, *Данилко*, *Іванко* || *Їванко* || *Йванку*, *Макарко*, *Максимко*, *Паволко* <

Павел (давня форма імені), *Омелько, Семенко, Сергійко, Степанко, Яковко* < Яків;

-оньк-о: *Іванонько, Романонько, Семенонько, Якимонько;*

-очк-у: *Іваночку, Романочку, Семеночку;*

-ун-ьо: *Андруньо, Петруньо;*

-ус-ьо: *Петрусю, Хведусьо* < Федь < Федір;

-усь: *Петрусь;*

-уш-а: *Данилуша, Іванюша, Семенюша;*

-ц-ю: *Іванцю || Йванцю || Їванцю, Сергійцю;*

-юн-ьо: *Івасюньо, Павлюньо.*

Найбільше варіантів чоловічих імен утворено поєднанням усічення кінця офіційного імені з додаванням суфіксів:

сь: *Андросю* < Андрій; *Івасю;*

-ц': *Гриць.*

Варіанти, утворені усіченням початку імені з додаванням суфікса: **-уш-а:** *Ванюша* < Іван.

Варіант, утворений усіченням середини імені із суфіксацією: **-к-о:** *Михалко.*

Утворення варіантів за допомогою усічення початку та кінця імені із суфіксацією: **-ун-я:** *Санюня* < Саня < Олександр.

Творення жіночих варіантів імен

Як і серед чоловічих варіантів, найчастіше жіночі варіанти імен утворені за допомогою суфіксації:

-айк-а: *Марусайка* < Маруся;

-дз-я: *Гандзя* < Ганна;

-ейк-а: *Настусейка, Ганнусейка, Марусейка;*

-еньк-а: *Марусенька;*

-єчк-о: *Софієчко;*

-ин-а: *Галюсина, Марусина* < Маруся;

-ийк-а: *Марусийка;*

-иньк-а: *Марусинька;*

-ис-я: *Марися* < Мар'я;

-ічк-а: *Танічка* < Таня < Тетяна;

-к-а: *Катеринка, Маринка, Марійка, Наталка, Оленка, Хведирка* < Федора, *Яринка*;

-очк-а: *Насточка, Вірочка, Гальочка, Ганночка, Гуленочка, Мариночка, Надьочка, Наталочка, Текльочка, Уляночка*;

-ун-я || -юн-я: *Настуня, Гануня, Насцюня, Галюня, Марисюня, Надюня*;

-ус-я || -юс-я: *Настуся, Ганнуся, Галюся, Ганюся, Манюся*;

-ц-я: *Катеринця, Хведорця* < Федора;

Найбільше варіантів жіночих імен утворено поєднанням усічення кінця імені (*Галя, Ганя, Наталя, Параска* < Парасковія, *Палазя* < Пелагія) і додаванням таких суфіксів:

-ен-я: *Касеня* < Кася < Катерина;

-их-а: *Василиха* < Василина;

-к-а: *Дарка*;

-н-я: *Маня* < Марія;

-с-я: *Антося* < Антоніна;

-ус-я: *Маруся* < Марія.

Один варіант імені утворений за допомогою усічення початку і кінця офіційного імені: *Настя* < Анастасія.

Творення варіантів за допомогою усічення початку і кінця імені із суфіксацією: **-к-а:** *Гапка* < Агафія; *Пріська* < Єфросинія.

Отже, серед варіантів чоловічих імен можемо назвати продуктивний суфікс **-к-о**. До малопродуктивних відносимо суфікси **-оньк-о, -очк-о, -уш-а, -ць**. Всі інші непродуктивні.

Для творення жіночих варіантів імен ужито такі продуктивні суфікси: **-к-а, -очк-а**. До малопродуктивних належать **-ейк-а, -юн-я**. Всі інші непродуктивні.

Отже, для творення чоловічих варіантів імен у народних піснях Західного Полісся і Волині використано 18 суфіксів, а для жіночих варіантів – 21.

Література:

1. Волинь у піснях: збірник / упоряд.: І. Г. Федько. – Львів : Каменяр, 1969. – 221 [2] с.
2. Кондратович О. Весілля на Поліссі / Олександра Кондратович. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 110 [2] с.
3. Кондратович О. Калиновий квіт Полісся : народні пісні / Олександра Кондратович. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – 226 с.
4. Кондратович О. Як у лузі калиночка з квітками / Олександра Кондратович. – Луцьк : Медіа, 1999. – 96 с.
5. Пісні з Волині / упоряд. О. Ф. Ошуркевич. – К. : Музична Україна, 1970. – 332 [1] с.
6. Пісні з Колодяжна / упоряд. Олекса Ошуркевич. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 149 [2] с.
7. Цехмістрок Ю. Народні пісні Волині : Фонографічні записи 1936 – 1937 років / Юрій Цехмістрок. – Львів; Рівне : РВП «РОСА», 2006. – 479 [1] с. + CD.